

Pasipriešinimo sovietinei okupacijai ir Sąjūdžio ekspozicijoje (Respublikos g. 17)

2023 m. birželio 13 d. – liepos 8 d.

Nemokamas lankymas nuo antradienio iki penktadienio (9–13 val.)

Pirmąją karo dieną, 1941 m. birželio 22-ąją, Panevėžio apskrities ligoninė buvo paversta karo ligonine. Per incidentus su įbaugintais kareiviais buvo sužeista civilių gyventojų ir ligoninės darbuotojų. Tarp sužeistųjų buvo ir partizanų. Įtarinėta, kad jiems padėjo gailestingoji sesuo Zinaida Emilija Kanevičienė. Pasklidus gandams, kad ligoninėje partizanai ieško gydomų kareivių ginklų, čekistai suėmė ligoninės vedėją, ats. plk. Juozą Žemgulį, chirurgus Antaną Gudonį ir Stasį Mačiulį. Manydama išgelbėsianti gydytojus, Z. E. Kanevičienė pati pasidavė čekistams. Ją suėmė, bet ir gydytojų nebepaleido. Be jokio pagrindo medikai ir dar trys suimti panevėžiečiai – buhalteris Antanas Čibinskas, geležinkelininkas Kazys Šlekys, inžinierius Vilhelmas Vaišvila – žiauriai tardyti ir nukankinti naktį iš birželio 25 į 26 d. Raudonosios armijos dalinio štabo rūsyje Panevėžyje, sprunkant iš miesto paskutiniams čekistams ir sovietinio partinio aktyvo likučiams.

Bolševizmo aukų laidotuvės įvyko birželio 29 d. Laidotuvių procesijoje dalyvavo Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas, kiti aukšto rango dvasininkai, apie 7 tūkst. panevėžiečių. Chirurgas Stasys Mačiulis, trys kartu nukankinti panevėžiečiai ir birželio 25 d. prie Panevėžio cukraus fabriko nužudyti vyrai palaidoti Katedros kapinėse Panevėžyje, medicinos sesuo Zinaida Emilija Kanevičienė – Panevėžio pravoslavų kapinėse. Chirurgas Antanas Gudonis palaidotas Rokiškio kapinėse, ligoninės vedėjas Juozas Žemgulis – Kaune.

1941 m. gruodžio 8 d. Panevėžio mergaičių gimnazijoje įvyko sovietų saugumiečių nukankintų aukų atminimo minėjimas, surengta žymaus fotografo Jono Žitkaus darbų apie šiuos kraupius įvykius paroda.

Miesto medikai ir visuomenė ligoninės skverelyje savo lėšomis pastatė ir 1943 m. rugsėjo 19 d. atidengė skulptoriaus Bernardo Bučo sukurtą paminklą keturiems nukankintiems kolegoms. Traukiantis vokiečiams ir artėjant frontui, vieną 1944 m. naktį paminklas dingo. Jį su ligoninės ūkvedžiu ir vienu ligoniu toje pat vietoje užkasė gyd. Jonas Statkevičius. Grįžus sovietų valdžiai, jis net tris kartus buvo kviečiamas į saugumą, bet paslapties neišdavė. Po kelių dešimtmečių, statant naujus ligoninės korpusus, paminklas porą kartų buvo aptiktas, bet paliktas nepalietas iki Nepriklausomybės atkūrimo. 1988 m. lapkričio 1 d. paminklas atidengtas iš naujo. Rekonstrukcijos autorius skulptorius Algimantas Vytėnas.

Aprašymas parengtas pagal LGGRTC informaciją

*Parodos plakate panaudota J. Žitkaus nuotrauka (Raudonojo teroro aukų Panevėžyje
laidotuvės, 1941 m. birželio 29 d.)*

